Ein Cwm Taf

Cynllun Lles drafft Cwm Taf 2018-2023

BWRDD
GWASANAETHAU
CYHOEDDUS
CWM TAF
PUBLIC
SERVICES
BOARD

Cynnwys

Cyflwyniad	**4**
Ein amcanion llesiant drafft	**11**
Drafft Amcan 1: **I hybu cymunedau diogel, hyderus, cryf a ffyniannus, gwella lles preswylwyr ac ymwelwyr ac adeiladu ar ein asedau cymunedol.**	**12**
Drafft Amcan 2: **I helpu pobl i fyw bywydau hir ac iach a goresgyn unrhyw heriau.**	**15**
Drafft Amcan 3: **I dyfu economi leol gref gyda trafnidiaeth cynaliadwy sy'n denu pobl i fyw, gweithio a chwarae yng Nghwm Taf.**	**19**
Sut i gymryd rhan a dweud eich dweud **Linc i'r ymgynghoriad ein Cwm Taf:** http://www.smartsurvey.co.uk/s/CwmTafCym/	**23**
Atodiad 1 **Model rhesymeg sy'n dangos datblygu amcanion llesiant**	**34**

Cyflwyniad

Y Cynllun Lles a pham y mae arnom ei angen

Yn 2015, creodd Llywodraeth Cymru gyfraith newydd yng Nghymru a elwir yn Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Dilynodd hyn sgyrsiau gyda llawer o filoedd o bobl ledled Cymru am y "Cymru yr ydym am ei gael". O'r sgyrsiau hyn, darganfyddodd y Llywodraeth yr hyn sydd bwysicaf i bobl yng Nghymru, pethau fel newid yn yr hinsawdd, yr amgylchedd, sgiliau, addysg, swyddi ac iechyd.

Mae'r gyfraith newydd hon yn rhoi dinasyddion Cymru yng nghanol popeth y mae gwasanaethau cyhoeddus yn ei wneud i wella lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru ac mae ganddi egwyddor datblygu gynaliadwy wrth ei chalon. Mae hyn yn golygu bod angen i bob gwasanaeth cyhoeddus weithio mewn ffordd sy'n gwella lles pobl heddiw heb wneud unrhyw beth a allai wneud pethau'n waeth ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol o fabanod, plant, pobl ifanc, oedolion a phobl hŷn, mewn geiriau eraill ein holl deuluoedd , yn ifanc ac yn hen, a'n ffrindiau a'n cymdogion

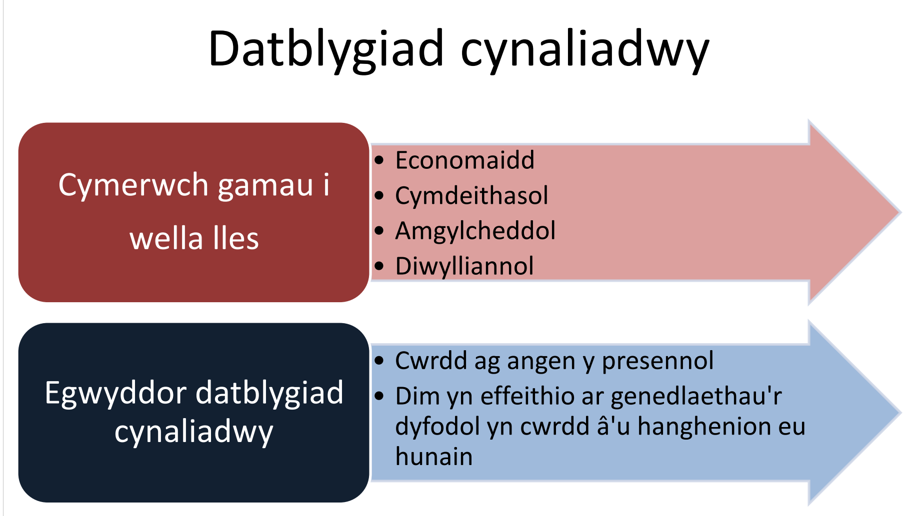

Bydd y clip fideo hwn yn helpu i'w esbonio. Stori Megan

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn gofyn i'n holl wasanaethau cyhoeddus, e.e. cynghorau, iechyd, yr heddlu, sefydliadau tân a'r trydydd sector i wella lles i bawb a phob gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru. Mae hon yn ddull newydd o wella gwasanaethau cyhoeddus mewn ffordd gynaliadwy a rhaid inni oll weithio tuag at saith nod newydd a ddangosir yma:

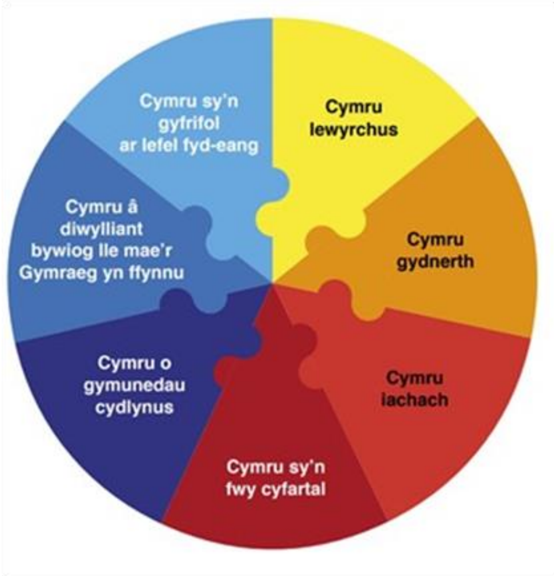

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol hefyd yn gofyn i wasanaethau cyhoeddus weithredu mewn pum ffordd:

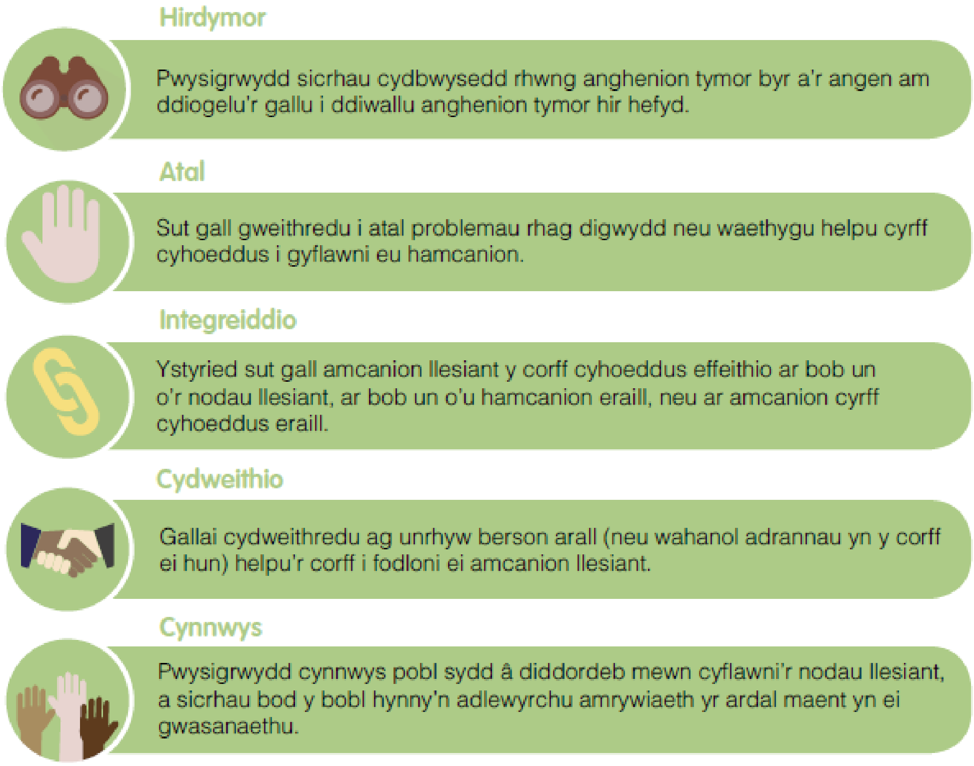

Yn ogystal â gweld pob gwasanaeth cyhoeddus yn gweithio yn y modd hwn, mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn gofyn i bob gwasanaeth cyhoeddus ddod at ei gilydd a ffurfio ***Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus*** fel y gallant weithio'n well gyda'i gilydd i wella lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol pobl a chymunedau yn yr ardal.

Nid yw gweithio mewn partneriaeth yn newydd, ond mae ymagwedd newydd gyda'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn gweithio gyda'u cymunedau i wella eu lles mewn ffordd gynaliadwy i fodloni'r saith nod a'r pum ffordd o weithio. Yn bwysig, rydym yn cael ein hannog i feddwl am y tymor hir, felly dyma gam cyntaf cynllun hirdymor.

Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Cwm Taf - cydweithio a gwneud pethau'n wahanol

Yn lleol, mae ein gwasanaethau cyhoeddus wedi cytuno i ddod ynghyd ar draws Cwm Taf, gan gynnwys awdurdodau lleol Rhondda Cynon Taf a Merthyr Tudful a rhannu'r un ardal â Bwrdd Iechyd Cwm Taf. Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Cwm Taf wedi cytuno i ddatblygu gwasanaeth cyhoeddus cydweithredol sy'n rhoi'r bobl yn ein cymunedau yn ei ganol. Mae'n ymwneud â thorri rhwystrau rhwng gwasanaethau cyhoeddus a newid y ffordd y maent yn gweithio er mwyn atal problemau rhag digwydd yn hytrach na gorfod ymateb iddynt.

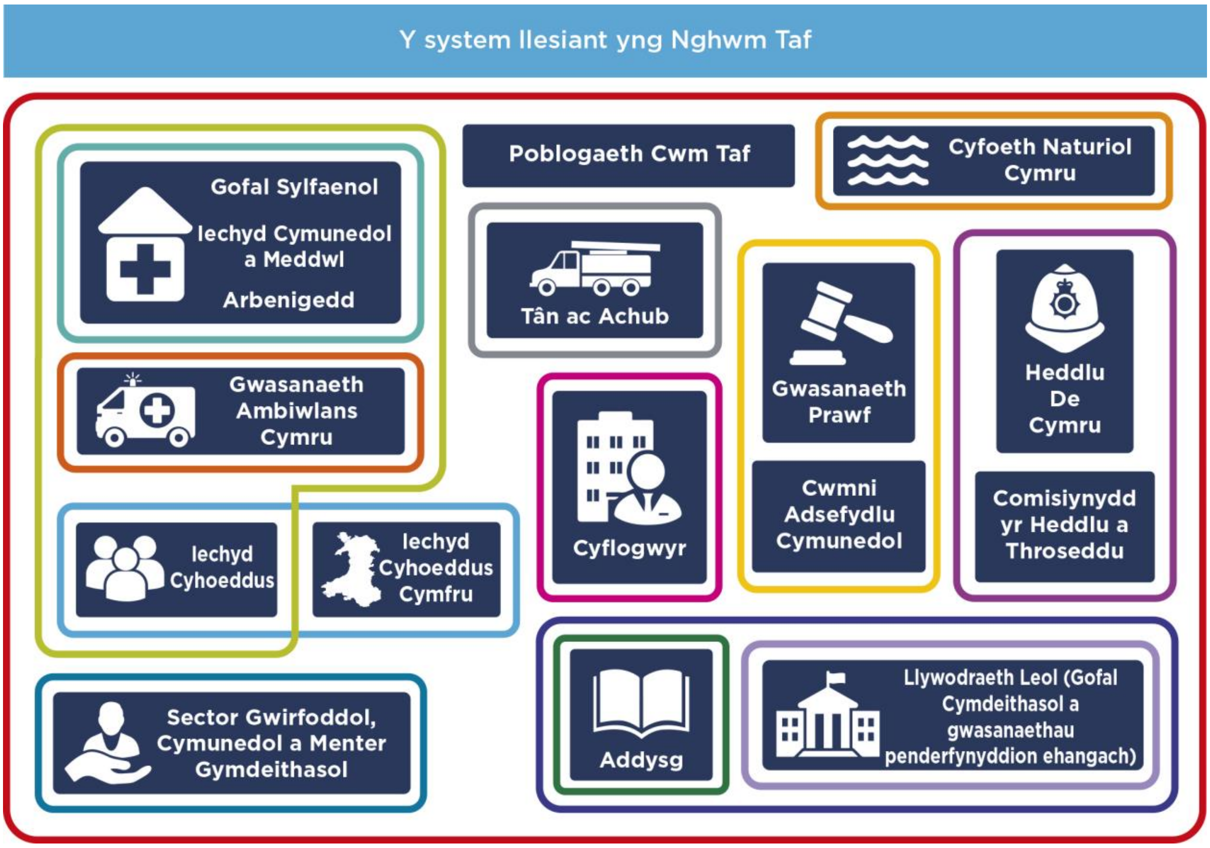

Y llynedd, cynhaliodd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Cwm Taf Asesiad o Les pobl a chymunedau Cwm Taf. Buont yn siarad â channoedd o bobl e.e. pobl sy'n byw, yn gweithio ac yn defnyddio gwasanaethau cyhoeddus ar draws ardal Cwm Taf, grwpiau cymunedol ac unrhyw un arall a oedd am ddweud eu dweud. Mae canfyddiadau'r Asesiad hwn bellach yn cael eu defnyddio i helpu i ddechrau gwaith mwy manwl i ddarganfod beth sydd bwysicaf a beth y gellir ei wneud i wella lles pobl. Nodir hyn yn Amcanion Lles a fydd yn ei dro yn llywio Cynllun Lles ar gyfer ardal Cwm Taf. Mae'n bwysig bod aelodau'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn gweithio gyda'i gilydd ac yn gwneud pethau'n wahanol i wella lles yng Nghwm Taf. Ym mhob cam o'i waith, mae'r Bwrdd yn parhau i siarad â phobl a'n cymunedau fel bod eu barn yn helpu i lywio a llunio'r cynllun terfynol:

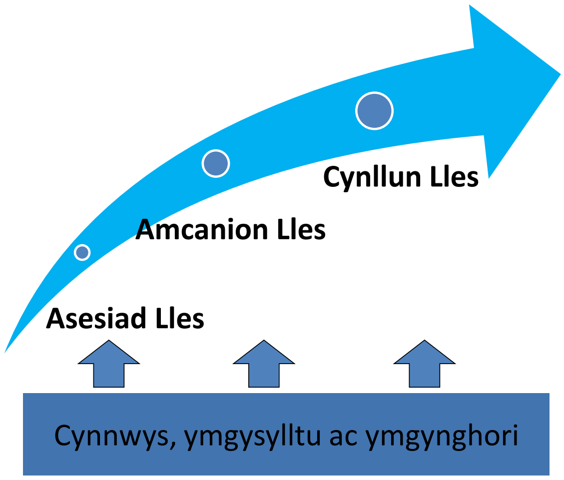

Mae gan Gomisiynydd Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol rôl hefyd wrth gynghori Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar ddatblygu eu Hamcanion a'u Cynllun Lles ac wrth fonitro cynnydd

Lles

Mae Lles yn ymwneud â phobl sydd â'r 'asedau' y mae eu hangen arnynt i gwrdd â'r 'heriau' y maent yn eu hwynebu yn eu bywydau bob dydd. Gall yr asedau hyn gynnwys sgiliau, cefnogaeth i deuluoedd, addysg ac iechyd da. Gallai heriau fod yn iechyd gwael, bwlio, esgeuluso neu drais yn y cartref. Pan fydd gan bobl fwy o heriau nag asedau mae eu lles yn gwaethygu. Yn yr un modd os oes gan rywun lawer o asedau ond ychydig o heriau, efallai na fyddant yn teimlo eu bodloni ac y gall hynny hefyd aflonyddu’r cytbwysedd, fel y dangosir:

Model o Lesiant

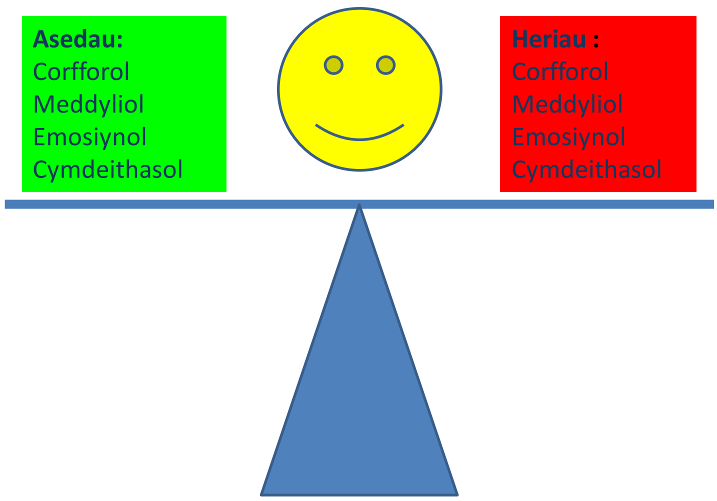

Ffynhonnell; wedi'i addasu o Dodge R et al (2012) *The challenge of defining wellbeing, International Journal of Wellbeing,* 2 (3) 22-235

Gall gwahaniaethau mewn cyfle, profiad ac iechyd gael effaith wael ar les. Gall hyn ddangos ei hun mewn lefelau uchel o bryder, iselder ysbryd, meddyginiaeth gaethiwus, camddefnyddio alcohol a chyffuriau. Yn ogystal, gwyddom y gallwn ddiogelu ein lles drwy fod yn ffit, yn weithgar, peidio ysmygu, bod o bwysau iachus a bwyta ffrwythau a llysiau.

Yng Nghwm Taf, cynhaliwyd yr Asesiad Lles trwy siarad â'n cymunedau ac edrych ar wybodaeth arall.

Cynllun Lles drafft Cwm Taf

Yn gyntaf, mae'n *waith mewn datblygiad*, sy'n golygu bod gennych chi'r cyfle i ddweud wrthym beth yw'ch barn chi a beth sy'n bwysicaf i chi cyn iddo gael ei gwblhau.

Pwrpas y cynllun drafft hwn yw cychwyn y sgwrs ac yna i gytuno ar y prif amcanion y bydd aelodau'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn gweithio gyda'i gilydd i gyflwyno er mwyn gwella lles ar draws Cwm Taf. Bydd y cynllun yn cynnwys mwy o wybodaeth am yr hyn y byddwn yn ei wneud dros y pum mlynedd nesaf ond bydd hefyd yn edrych i'r tymor canolig a hirach.

Beth hoffech chi i'ch cymuned fod mewn 5 mlynedd, 15 mlynedd a 30 mlynedd?

Yr hyn y dywedodd yr Asesiad Lles wrthym

Y brif wybodaeth a ddysgom o'r Asesiad Lles yw:

Lles diwylliannol
• Mae angen i bobl deimlo'n rhan o'u cymuned ac mae llawer am gynnig eu hamser, eu sgiliau a'u cysylltiadau. • Dylai ein treftadaeth, hanes, tirwedd ac adeiladau gael eu dathlu a'u defnyddio yn y dyfodol. • Mae'n ymddangos bod cymryd rhan mewn pethau'n dda ar gyfer lles pawb. • Mae iaith yn rhan bwysig o bwy ydym ni ac yn ein gwneud i ni i deimlo ein bod ni'n perthyn.

Lles economaidd
• Tyfu economi lleol gwydn sy'n cydnabod cyfyngiadau'r amgylchedd byd-eang. • Helpu i symud pobl ledled Cwm Taf. • Pobl mewn gwaith gweddus yn gwella eu cyfoeth cyffredinol. • Pobl yn ennill sgiliau a chymwysterau newydd i fynd i'r afael â'r heriau y maent yn eu hwynebu. • Datblygiad sy'n hwyluso economi leol sy'n tyfu ac yn cydnabod cyfyngiadau'r amgylchedd byd-eang.

Lles amgylcheddol
• Amgylchedd naturiol iach yw'r sylfaen ar gyfer twf economaidd, ffyniant a gwydnwch parhaus. • Mae gan amgylchedd Cwm Taf (trefol a chefn gwlad) ran bwysig i'w chwarae wrth wella iechyd a lles pobl. • Mae pobl eisiau byw mewn amgylchedd glân, diogel ac yn gynyddol am helpu i reoli eu hardaloedd lleol. • Mae cymunedau'n wynebu risgiau sylweddol o hinsawdd sy'n newid, yn awr ac yn y dyfodol. • Mae bywyd gwyllt unigryw Cwm Taf yn fwyfwy darniog ac o dan fygythiad ond gall pobl wneud gwahaniaeth a helpu bywyd gwyllt i ffynnu. • Mae plant yn treulio llai o amser yn yr awyr agored ond dangoswyd bod mynediad at ofod chwarae diogel, naturiol yn gwella lles corfforol ac emosiynol plant.

Lles cymdeithasol
• Mae disgwyliad oes a disgwyliad oes iach yn gwella yng Nghwm Taf. Fodd bynnag, mae canlyniadau ar gyfer ein poblogaeth yn cael eu pennu gan yr anghydraddoldebau sy'n parhau. • Mae cychwyn da mewn bywyd yn hanfodol i les cenedlaethau'r dyfodol. • Mae atal afiechyd ar draws y boblogaeth yn gwella lles ac yn lleihau anghydraddoldebau. • Heneiddio'n dda yng Nghwm Taf: diwallu anghenion poblogaeth hŷn. • Lles meddyliol: adeiladu cymunedau gwydn. • Gwydnwch personol a chydlyniant cymunedol. • Mae ansawdd y cartref a'r amgylchedd yn cael effaith sylweddol ar les. • Newid ffocws ar gyfer Cwm Taf: o ddiffygion i asedau.

Mae'r Asesiad Lles hefyd yn cynnwys gwybodaeth fanwl arall y gallwch ei weld drosoch eich hun yn
http://www.eincwmtaf.cymru/cwm-taf-wellbeing-assessment

Mae Atodiad 1 yn dangos sut mae'r wybodaeth hon wedi helpu i lunio'r Amcanion Lles drafft.

Mae yna gyfraith newydd arall, Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Lles (Cymru) 2014. Mae'r gyfraith hon yn ceisio gwella lles pobl sydd angen gofal a chymorth a gofalwyr sydd angen cefnogaeth. Cynhaliwyd Asesiad Anghenion Poblogaeth gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus i helpu i ddatblygu Cynllun Ardal ar gyfer y gwasanaethau hyn yng Nghwm Taf. Mae rhannau o'r ddau gynllun sy'n effeithio ar les pobl yn ein cymunedau ac mae'n bwysig eu bod i gyd yn cydweithio'n dda ac yn cyd-fynd â'i gilydd. Wrth ddatblygu'r ddau gynllun, byddwn yn cadw cysylltiadau cryf i wneud hyn i weithio'n dda.

Pan fydd gwybodaeth arall ar gael, gall hynny hefyd helpu i lunio'r cynllun. Er enghraifft, cynhaliwyd asesiad yn ddiweddar ar gyfer diogelwch cymunedol. Yn ogystal, mae Llywodraeth

Cymru wedi sefydlu tasglu Gweinidogol i wella ffyniant yng Nghymoedd y De. Mae adroddiad diweddar Tasglu'r Cymoedd wedi awgrymu nifer o gamau gan gynnwys Parc Tirwedd y Cymoedd i hyrwyddo'r amgylchedd naturiol a thwristiaeth.

Gan ddefnyddio canfyddiadau'r Asesiad, mae cynllun drafft y BGC wedi'i gasglu fel man cychwyn i sgwrs gyda phobl a'n cymunedau a rhanddeiliaid eraill dros yr hydref a fydd yn llywio'r Cynllun Lles terfynol.

Gwrando ar ein Cymunedau - yr hyn yr ydych wedi'i ddweud wrthym hyd yn hyn

Rydym wedi bod yn siarad â phobl ar draws Cwm Taf dros fisoedd yr haf a chrynodeb o'r hyn maen nhw wedi'i ddweud wrthym hyd yma yw;

- Dywedodd nifer o bobl eu bod yn cytuno â thôn cyffredinol yr amcanion lles drafft.
- Yn aml, dywedodd pobl fod llawer o adnoddau ac asedau ar gael eisoes i gefnogi cymunedau ffyniannus ac i helpu pobl i fyw'n hirach. Fodd bynnag, nid yw trigolion bob amser yn ymwybodol eu bod yn bodoli na sut y gallant gael mynediad atynt.
- Roedd ymatebwyr yn teimlo'n gryf y dylid defnyddio ac adeiladu ar asedau presennol, a nododd nifer fod rhai asedau eisoes wedi'u cau. Mae cymunedau eisiau ymdeimlad o berchnogaeth.
- Soniwyd am yr angen i hyrwyddo adnoddau ac asedau, marchnata a chyfathrebu'r hyn sydd eisoes yn bodoli sawl gwaith. Dylem wneud y defnydd gorau posibl o'r hyn sydd gennym eisoes ac adeiladu ar hynny. Roedd rhai, ond nid pawb, yn hoffi'r syniad o wirfoddoli, felly beth ellir ei wneud i bontio hyn? Pan grybwyllwyd yr amgylchedd fe'i gwelwyd yn bositif ond i rai pobl mae tipio anghyfreithlon ac ymddygiad gwrthgymdeithasol wedi gwaethygu ac mae angen mynd i'r afael â hyn. Mae pobl eisiau gwybod pwy fydd yn gwneud beth a phryd. Mae nifer o bobl yn nodi'r cysylltiad rhwng iechyd meddwl a chorfforol a bod iechyd yn golygu llawer o wahanol bethau i wahanol bobl. Mynediad at wasanaethau i helpu pobl i gymryd rheolaeth o'u lles ac annog a chefnogi pobl i wneud hynny, gan gofio tlodi sy'n bodoli'n lleol.
- Amlygwyd buddsoddiad mewn meysydd chwarae, parciau, cludiant, cysylltiadau ffyrdd, menter leol a chymdeithasol, twristiaeth a mannau agored i gefnogi creu swyddi. Nodwyd hefyd y bydd angen gweithio ar draws pob sector i fodloni'r amcanion.
- Roedd rhai pobl o'r farn bod tyfu economi gref gyda chysylltiadau trafnidiaeth gynaliadwy yn rhy bell o'u dwylo, yn rhy strategol ac nid o fewn pŵer cymunedau lleol i ddylanwadu.

Themâu ailadroddol ar yr hyn sydd ar goll neu'n anodd ei ddeall:

- Y thema ailadroddol gryfaf oedd jargon a'r iaith a ddefnyddiwyd. Un awgrym oedd defnyddio mwy o ddiagramau neu luniau
- Roedd angen mwy o eglurhad ar rai o'r disgrifiadau, e.e. beth yw canolbwynt / parth (lleoliad rhithwir neu wirioneddol?); un ymddygiad mwy iach; gwydnwch; asedau; y Fargen Dinas; beth sy'n diffinio bregus?

- Roedd rhai hefyd o'r farn nad oes llawer o sôn am iechyd meddwl, cyn-filwyr, y trydydd sector, cyn-droseddwyr, tai a thrafnidiaeth gyhoeddus.

Ein Hamcanion Lles drafft

Cefndir:
Rydym wedi ymgysylltu â'n cymunedau fel rhan o'n Hasesiad Lles a hefyd edrychwyd ar wybodaeth leol a thystiolaeth o'r hyn sy'n gweithio. Rydym hefyd wedi rhannu ein gwaith cynnar gyda phobl mewn digwyddiadau cymunedol megis y 'Big Bite', gyda rhai grwpiau cymunedol a rhwydwaith ehangach o gynrychiolwyr cymunedol. Mae hyn wedi ein helpu i ddechrau datblygu'r Amcanion, gan ddefnyddio llais y gymuned i ychwanegu gwerth go iawn i wella lles yng Nghwm Taf. Byddwn yn parhau i weithio gyda'n cymunedau i ddatblygu atebion newydd a gwahanol i rai o'r problemau a nodwyd gan yr Asesiad. Nid oes gan Wasanaethau Cyhoeddus yr holl atebion, ond trwy weithio'n agosach gyda phobl a chymunedau, gallwn sicrhau ein bod yn clywed yr hyn sydd angen ei newid a sut y gallwn ni wella gyda'n gilydd.

Thema: Gwydnwch a Lles Cymunedol

Amcan Drafft 1:

Hyrwyddo cymunedau diogel, hyderus, cryf a ffyniannus sy'n gwella lles trigolion ac ymwelwyr ac adeiladu ar ein hasedau cymunedol.

What our Well-being Assessment told us:

Mae teimlo'n rhan o, neu'n fel ein bod yn perthyn i, gymuned yn gwneud gwahaniaeth enfawr i les. Mae gan lawer o gymunedau yng Nghwm Taf ymdeimlad cryf iawn o ysbryd cymunedol. Rydym wedi clywed gan lawer o grwpiau o bobl sydd am wneud gwahaniaeth i les ond nid ydynt yn gwybod ble i ddechrau, a all fod yn rhwystredig. Mae iaith, hanes, cerddoriaeth, theatr, ysgrifennu, dawns, celf, chwaraeon, gwyliau, cyfryngau a gwleidyddiaeth oll yn rhan o ddiwylliant Cwm Taf. Os ydym yn meddwl am berthyn i gymuned, mae hwn yn lle da i gychwyn. Mae ysbryd cymunedol sy’n cysylltu pobl, yn eu gwneud yn hapus ac yn gwella lles a diwylliant wrth wraidd hyn i gyd. Y tirlun, yr adeiladau, yr amgylchedd naturiol a'r ieithoedd a siaredir yng Nghwm Taf yw'r pethau sy'n helpu pobl i deimlo eu bod yn perthyn, ac sy'n cael effaith gadarnhaol ar hapusrwydd a lles.

Mae adeiladau yn ein cymunedau yn lefydd i bobl ddod at ei gilydd a chael gwybodaeth. Ar draws Cwm Taf, bu achosion llwyddiannus o grwpiau cymunedol yn cymryd drosodd adeiladau cymunedol. Mae angen inni ddefnyddio'r broses hon mewn ffyrdd sy'n gweddu orau i'r gymuned a grwpiau cymorth i gymryd rhan mewn rheoli adeiladau ac asedau fel hyn.

Mae gan y bobl sy'n cymryd rhan mewn gweithgareddau diwylliannol yng Nghwm Taf amser, sgiliau a chysylltiadau y maent yn hapus i'w rhannu â'u cymunedau. Gwirfoddoli, dysgu sgiliau newydd a rhoi amser ac arian yn ôl i'n cymunedau i wneud gwahaniaeth i eraill, ar gyfer y dyfodol ac yn ein helpu i deimlo'n dda amdanom ni ein hunain. Mae gwirfoddoli yn greiddiol i les. Mae gwirfoddolwyr yn bwysig iawn i grwpiau cymunedol a busnesau yng Nghwm Taf, ac ar yr un pryd mae'n rhoi cyfle i eraill gymryd rhan yn eu cymuned a theimlo fel pe baent yn rhan o rywbeth.

Yng Nghwm Taf, mae pobl yn caru'r tirluniau hardd a mannau gwyrdd deniadol. Mae amgylchfyd naturiol yn bwysig wrth wneud i bobl deimlo'n falch, yn gadarnhaol ac yn hapus. Mewn llawer o gymunedau yng Nghwm Taf, mae gan bobl ddiddordeb mewn cymryd perchnogaeth o'r mannau awyr agored a sicrhau eu bod yn aros yn ddeniadol, yn lân ac yn ddiogel i chwarae a threulio amser ynddynt.

Mae teimlo'n ddiogel yn bwysig i ansawdd bywyd pobl. Fodd bynnag, mae rhai pobl wedi dweud wrthym fod troseddu ac ymddygiad gwrthgymdeithasol yn rhwystr iddynt ddefnyddio a mwynhau eu hamgylchedd lleol.

Camau:

Beth fyddwn yn gwneud:

Tymor byr (hyd at 5 mlynedd)

- **Datblygu Parthau Cymunedol fel cefnogaeth sy'n canolbwyntio ar ddulliau ar gyfer ardal neu le i wella canlyniadau i'n trigolion gyda'r heriau mwyaf**. Gyda'n cymunedau, byddwn yn gweithio i ymuno â'n gwasanaethau yng nghalon ein cymunedau. Mae'n anodd eu disgrifio nawr, gan ein bod am weithio gyda'n cymunedau i sicrhau eu bod nhw'n ateb eu hanghenion. Pan fo plant yn cael amseroedd anodd neu'n dioddef camdriniaeth neu ofid, gall hyn arwain at ganlyniadau gwael iddynt yn aml fel plant ac wrth iddynt fynd ymlaen i ddod yn oedolion. Mae'r rhain yn Brofiadau Plentyndod Gwrthgymdeithasol (PPG/ACEs). Trwy weithio gyda'n gilydd, byddwn yn darparu hyfforddiant a sgiliau i'n staff a'n cymunedau i atal a lleihau effaith PPG i helpu ein holl ddinasyddion i ffynnu.
    - Bydd yr ymagwedd yn cychwyn mewn dau o'n cymunedau, Gurnos ag Uwch Rhondda Fach. Bydd y Parthau yn cael eu cynnwys gyda'r cymunedau lleol i ddangos sut y bydd yn gweithio iddyn nhw. Gallai'r Parthau hyn neu ganolfannau cymunedol gynnwys y GIG, gwasanaethau cymdeithasol, ysgolion a chanolfannau gwaith gan gydweithio â'r trydydd sector i ddarparu gwasanaethau i gymunedau lleol. **Blynyddoedd 1-2**
    - Bydd yr hyn rydym yn ei ddysgu wrth y cymunedau yma yn cael ei ddefnyddio wrth i'r ymagwedd gael ei ledaenu ymysg y cymunedau ar draws Cwm Taf, gyda blaenoriaeth yn cael ei roi i'r parthau hynny lle mae'r angen mwyaf. **Blynyddoedd 2-5**

- **Byddwn yn gweithio'n wahanol i annog ein cymunedau i gynyddu gwirfoddoli yn lleol**. Mae pobl eisiau teimlo'n rhan o'u cymuned ac mae llawer am gynnig sgiliau a chysylltiadau, a byddwn yn helpu i gael gwared ar unrhyw rwystrau i wirfoddoli ac yn sefyll yn ôl pan fydd y gymuned yn tyfu eu llwyddiant eu hunain. Bydd hyn yn cynnwys:
    - Gweithio gyda'n cymunedau i ddeall yr hyn sy'n bwysig iddyn nhw a sut, gyda'n gilydd, gallwn ni helpu i adeiladu cefnogaeth i wneud gwelliannau.
    - Creu rhestr o bobl sy'n awyddus i wirfoddoli, ynghyd â'u diddordebau, adnoddau a sgiliau penodol. Bydd hyn yn darparu cyfleoedd i blant a phobl ifanc yn ogystal ag oedolion, e.e. gan gysylltu cyfleoedd i bobl ifanc sy'n gwneud gwobrau Bagloriaeth Cymru neu Dug Caeredin â chyfleoedd gwirfoddoli lleol.
    - Hysbysebu cyfleoedd gwirfoddoli ar ran grwpiau cymunedol, trydydd sector, sefydliadau gwasanaeth cyhoeddus a busnesau.
    - Help gyda rhannau swyddogol gwirfoddoli, e.e. Gwiriadau Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (GGDG/DBS), cyngor ar oruchwyliaeth ac asesiadau risg iechyd a diogelwch.
    - Datblygu system wobrwyo i gydnabod a dathlu gwirfoddoli a'i gyflawniadau yn ein cymunedau.

- **Gweithio gyda'n cymunedau i ddarparu cysylltiadau a chyfeirio at gymunedau, y sector cyhoeddus a chymorth busnes o fewn cymunedau ac yn agos atynt e.e.**
    - Gwefan Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ein Cwm Taf
    - DEWIS - Gwefan sy'n darparu gwybodaeth am sefydliadau gofal cymdeithasol, iechyd a thrydydd sector ledled Cymru
    - byrddau gwybodaeth gymunedol lleol
    - Parthau Cymunedol,
    - Arwyddion corfforol.

- **Gweithio gydag a chefnogi cymunedau sydd eisiau rheoli a gwella eu hamgylchedd lleol.** Dywedodd pobl wrthym eu bod am fyw mewn amgylcheddau glân a diogel. Ar draws y cymoedd mae nifer cynyddol o unigolion a grwpiau sydd am ddefnyddio, rheoli a chymryd perchnogaeth o'u mannau gwyrdd agored lleol. Yn ogystal â dod â phobl at ei gilydd, bydd hyn yn gwella iechyd meddwl a chorfforol, lles bywyd gwyllt, a dod â synnwyr o berchnogaeth i leoedd a all feithrin balchder lleol a lleihau trosedd ac ymddygiad gwrthgymdeithasol. Bydd hefyd yn denu pobl i "Barc Tirwedd y Cymoedd" a gynigir gan Dasglu'r Cymoedd. Byddwn yn annog ac yn cefnogi hyn trwy:
    - Cynorthwyo grwpiau i gymryd perchnogaeth neu fabwysiadu mannau gwyrdd agored.
    - Cynorthwyo grwpiau i wella adeiladau adfywio ar gyfer defnydd cymunedol.
    - Cynorthwyo grwpiau i ddatblygu gweithgareddau creadigol yn ein mannau cymunedol
    - Helpu pobl sydd ag iechyd meddwl gwael, yn unig neu sydd wedi niweidio'r amgylchedd lleol i gymryd rhan mewn prosiectau lleol.

Tymor Canolig (hyd at 10 mlynedd)

• Gwirfoddolwyr cymunedol cydlynol a gwasanaethau cyhoeddus gyda chymunedau sy'n PPG hysbys a ffyniannus
• Amgylcheddau diogel a dymunol a mannau gwyrdd, lle mae pobl yn falch o fyw a chymryd rhan

Tymor Hir (10 - 30 mlynedd)

• Y cymunedau sy'n siapio gwasanaethau i ddiwallu anghenion trigolion ac ymwelwyr.

Thema: Ffordd o fyw, iechyd a bregusrwydd (Atal ac Ymyrraeth gynnar)

Amcan Drafft 2:
I helpu pobl i fyw bywydau hir ac iach a goresgyn unrhyw heriau.

Yr hyn a ddywedodd ein Hasesiad Lles wrthym:

Mae cael cychwyn da mewn bywyd yn bwysig i les cenedlaethau'r dyfodol. Mae hyn yn dechrau gyda gofalu am iechyd menywod cyn, yn ystod ac ar ôl beichiogrwydd a gall y cartref a'r amgylchedd ehangach effeithio arno lle mae ein plant yn tyfu i fyny. Roedd 19% o ferched yng Nghwm Taf yn 2013 yn dioddef o straen, pryder, iselder ysbryd a phroblemau iechyd meddwl eraill yn ystod beichiogrwydd. Gweler Amcan 1 hefyd mewn perthynas â PPGau.

Mae tystiolaeth yn dweud wrthym fod buddsoddiad i gefnogi lles plant yn werth da, gan fod rhaglenni blynyddoedd cynnar yn aml yn costio llai na'r gwasanaethau sydd eu hangen i ddelio â'r problemau a achosir gan ddatblygiad gwael i blant. Mae'n hysbys bod chwarae a threulio amser y tu allan yn gwella iechyd. Mae un o bob pedwar o blant yng Nghymru byth yn chwarae tu allan. Mae plant yng Nghwm Taf yn mwynhau gweithgareddau heriol, awyr agored, ond maent yn teimlo bod diffyg cyfle o’r math hwn o weithgarwch iddynt gymryd rhan ynddi.

Mae iechyd yn rhan bwysig o les ac mae iechyd gwael yn effeithio ar ein gallu i ddysgu, gweithio a chymdeithasu. Yng Nghwm Taf, mae ymddygiad afiach (ysmygu, gordewdra, diet gwael, anweithgarwch ac alcohol) yn cael effaith fawr ar salwch (canser, clefyd y galon, strôc a diabetes) a marwolaethau cynnar (64% o farwolaethau cynnar dan 75 oed).

Mae cyfraddau gordewdra yn uwch yng Nghwm Taf na’r cyfartaledd dros Gymru.

Nid oes digon o bobl yn defnyddio ein hamgylchedd awyr agored i gadw'n heini ac yn iach. Mae lefelau gweithgaredd corfforol oedolion yng Nghwm Taf ymhlith yr isaf yng Nghymru. Mae angen inni sicrhau bod cymaint o bobl â phosib yn gwybod am y manteision iechyd meddwl a chorfforol o dreulio amser yn yr awyr agored a gwybod faint y gallai fod y tu allan wella eu lles. Mae gan Gwm Taf y lefelau uchaf o salwch meddwl a lles gwael yng Nghymru.
Mae angen i bobl hefyd wybod ble gallant fynd a beth y gallant ei wneud a gwybod sut y gall yr awyr agored, natur a bywyd gwyllt fod yn dda iddynt. Mae defnyddio llwybrau troed neu lwybrau beicio i fynd o gwmpas (teithio 'actif') yn ein helpu i gadw'n heini. Mae hefyd yn golygu bod pobl yn gallu cyrraedd lleoedd na allent fod fel arall yn gallu cyrraedd, i gymryd rhan mewn gweithgareddau neu i weithio yno.

Os ydym am i'r oedolion yn ein poblogaeth fod yn iach ac yn heini, mae'n bwysig bod y broses yn dechrau yn ystod plentyndod. Mae 28% o blant Cwm Taf yn rhy drwm neu'n ordew erbyn iddynt ddechrau'r ysgol. Mae hyn yn arwain at broblemau iechyd yn ddiweddarach mewn bywyd. Mae plant yng Nghwm Taf yn bwyta llai o ffrwythau a llysiau ac maent yn llai egnïol yn gorfforol na phlant mewn mannau eraill yng Nghymru. Mae'n hysbys bod chwarae a threulio amser y tu allan yn gwella iechyd. Mae plant yng Nghwm Taf yn mwynhau gweithgareddau heriol, awyr agored, ond maent yn teimlo bod diffyg o’r math

hwn o weithgarwch iddynt gymryd rhan ynddi.

Mae pobl yng Nghwm Taf yn byw'n hirach, ac yn byw'n hirach mewn iechyd da, sy'n newyddion da. Fodd bynnag, mae pobl sy'n byw yn rhannau mwyaf difreintiedig Cwm Taf yn byw bywydau byrrach. Ar gyfer dynion, mae hyn yn 7.4 mlynedd yn fyrrach ac ar gyfer menywod 3.7 mlynedd yn fyrrach na'r rhai sy'n byw yn ein hardaloedd lleiaf difreintiedig.

Mae disgwyliad oes iach yn amcangyfrif o ba hyd y gellir disgwyl i bobl fyw mewn iechyd "da" neu "eithaf da". Mae'r bwlch disgwyliad oes iach yng Nghwm Taf rhwng ein hardaloedd lleiaf a mwyaf difreintiedig yn 15 mlynedd ar gyfer dynion a menywod.

Mae angen inni sicrhau wrth fod pobl yn heneiddio eu bod yn parhau i gael lles da. Mae ein poblogaeth 65 oed a throsodd yn mynd i gynyddu dros yr 20 mlynedd nesaf, gyda'r rhagamcaniad mwyaf yn y rhai 85 oed a throsodd. Bydd hyn yn arwain at gynnydd mewn salwch cronig sy'n gysylltiedig ag oedran a bydd yn cael effaith sylweddol ar bobl, gofalwyr a gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol.

Mae pobl hŷn yng Nghwm Taf yn gwerthfawrogi eu hannibyniaeth a’r ffaith eu bod yn gallu byw yn eu cartrefi eu hunain. Maent yn disgwyl cael eu trin ag urddas a pharch, mae ganddynt fynediad hawdd at wybodaeth dda a chludiant hygyrch. Bydd yn rhaid i gynlluniau'r dyfodol edrych ar anghenion tai y grŵp oedran hwn, gan fod angen amrywiaeth o dai mwy addasadwy ac arbenigol. Mae traean o'n poblogaeth 65 oed a throsodd yn byw ar eu pennau eu hunain ac mae gan rai bryderon am fod yn unig. Yn y dyfodol, bydd angen i gymunedau fod yn fwy "cyfeillgar i oed". Gellir gwneud hyn trwy greu cartrefi a chymdogaethau sy'n helpu pobl hŷn i barhau i fod yn weithgar ac yn ymwneud â'u ffrindiau, cymdogion, teuluoedd a chymuned leol.

Wrth i'n poblogaeth hŷn gynyddu, felly bydd y nifer y rheiny sy’n dioddef o ddementia yng Nghwm Taf. Yn 2015, roedd tua 3,685 o bobl dros 65 oed wedi eu heffeithio gan ddementia yng Nghwm Taf. Amcangyfrifir y bydd hyn yn codi i 5,455 erbyn 2030.

Camau:
Beth fyddwn yn gwneud:

Tymor byr (hyd at 5 mlynedd)

- **Targedu ein cefnogaeth yn yr ardaloedd sydd â'r sialensiau mwyaf, gan weithio gyda'n cymunedau i sicrhau bod pawb yn cael y cyfle gorau i fyw bywydau hir a hapus.** Mae atal pethau cyn iddynt ddigwydd yn cael yr effaith orau, ond os na allwn eu hatal byddwn yn gweithredu'n gynnar i helpu i wella ac atal pethau rhag gwaethygu. Mae rhai meysydd lle mae gan y dull hwn effaith well fyth:

    - Y blynyddoedd cynnar, ac yn enwedig y 1000 diwrnod cyntaf o feichiogrwydd hyd at ddwy flwydd oed, yw'r amser datblygu pwysicaf. Ynghyd â rhieni, darpar rieni a darparwyr gofal plant, gallwn ni helpu i greu'r amgylchedd gorau i'n plant gael dechrau da mewn bywyd. Dyma ddull sy'n gallu helpu ein pobl ieuengaf i gael y canlyniadau gorau mewn bywyd. Mewn Parthau Cymunedol, gallwn ni weithio

gyda'n gilydd i helpu i oresgyn yr heriau sy'n wynebu pobl, gan gynnwys cymorth i ennill sgiliau, gwasanaethau, cysylltu â swyddi lleol neu gyfleoedd gwirfoddoli neu gymryd rhan mewn gweithgareddau lleol. Gan weithio gyda'n cymunedau a thynnu ein gwasanaethau at ei gilydd, gallwn ni helpu i gael y gefnogaeth gywir i'r bobl iawn ar yr adeg iawn.
  - Mae cydweithio â phobl hŷn i gadw'n heini ac yn iach cyhyd â phosib er budd pawb. Gwyddom, wrth inni fyw'n hirach, fod yn bwysicach fyth y gallwn fod yn ddigon da i fwynhau ein blynyddoedd hŷn. Mae hwn yn amser, wrth fod llawer o bobl yn ymddeol, y gallwn dreulio mwy o amser yn rhan o'n cymunedau. Mae bod yn egnïol, cymryd rhan a mwynhau bywydau iach yn ein helpu i fyw'n hirach ac yn lleihau unigrwydd.

- **Cydweithio fel gwasanaethau cyhoeddus a'n cymunedau i leihau lefelau gordewdra.** Gan fod lefelau gordewdra ymhlith plant ac oedolion yn cynyddu yng Nghwm Taf mae'n cael effaith wael ar ein hiechyd, yn gorfforol ac yn feddyliol. Mae yna lawer o achosion gan gynnwys mynediad gwael i fwyd iach, lefelau gweithgaredd corfforol isel, mynediad hawdd i fwyd cyflym, dibynnu ar geir, bwyta cysur oherwydd profiadau gwael ac incwm isel i enwi ond ychydig. Nid oes ateb syml, felly mae angen inni gydweithio i wella. Mae'r ffyrdd y gallwn ni weithio gyda'n gilydd yn cynnwys:

  - Sicrhau'r cyfleoedd mwyaf posibl i gerdded a beicio i'r gwaith a'r ysgol gan sicrhau bod llwybrau diogel i ysgolion, lleoliadau cymunedol, yr amgylchedd awyr agored a chysylltiadau Metro newydd i annog cerdded a beicio.
  - Integreiddio gweithgareddau awyr agored i fywydau bob dydd, e.e. milltir ddyddiol a dysgu yn yr awyr agored mewn ysgolion, gan nodi llwybrau cerdded ger gweithleoedd i annog gweithgaredd mewn egwyliau, llwybrau cerdded ym mhob cymuned.
  - Gwella bwydlenni mewn mannau bwyd a reolir gan y cyhoedd i gynnig dewisiadau mwy iach.
  - Gan ddefnyddio ein Cynlluniau Datblygu Lleol, cynllunio cyfreithiau a thir sy'n eiddo i'r cyhoedd i gynyddu mynediad diogel i'r awyr agored, cerdded a beicio gydag ystod iach o siopau bwyd.
  - Cysylltiadau â dementia a mynd i'r afael ag unigrwydd.

- **Hyrwyddo ffyrdd o fyw iach trwy annog pobl i ymgymryd ag ymagwedd "Un Ymddygiad Iach Yn Fwy" gyda'r holl staff a defnyddwyr gwasanaeth.** Y pum ymddygiad iach yw:
  - Peidio ysmygu
  - Cadw pwysau iach
  - Gweithgaredd corfforol rheolaidd yn unol â chanllawiau cenedlaethol
  - Bwyta diet iach, gan gynnwys 5 dogn o ffrwythau a llysiau y dydd
  - Lleihau camddefnyddio alcohol a sylweddau

  Byddwn yn:
- **Hyrwyddo ymddygiadau iach gyda'n staff**. Mae ein staff yn cynrychioli tua chwarter y gweithlu yng Nghwm Taf ac yn cael effaith fawr ar ein cymunedau, gyda'r mwyafrif yn byw yn yr ardal. Byddwn yn cefnogi ein staff i wella ymddygiad iach gyda

gweithleoedd iach a thrwy gefnogi gwirfoddoli.

- **Hyrwyddo ymddygiadau iach gyda defnyddwyr gwasanaeth**. Ein defnyddwyr gwasanaeth yw pobl Cwm Taf. Byddwn yn hyrwyddo a chefnogi ein cymuned i fanteisio ar gyfleoedd lleol a gwasanaethau cymorth mewn modd cydlynol, gan ddarparu gwybodaeth ddibynadwy, cyfeirio a mynediad at wasanaethau. Byddwn yn hyrwyddo "rhagnodi cymdeithasol" yn ein gwasanaethau, lle mae gwella ffordd o fyw yw'r ffordd orau o wella iechyd. Mae rhagnodi cymdeithasol yn galluogi gwasanaethau i gysylltu pobl sydd angen cymorth cymdeithasol, emosiynol neu ymarferol i wella eu ffordd o fyw i wasanaethau lleol yn eu cymuned.

Tymor Canolig (hyd at 10 mlynedd)
• Lleihau bregusrwydd ein poblogaeth sy'n heneiddio trwy wella cyfraddau'r boblogaeth sydd â 4 neu 5 ymddygiad iach i 20%.

Tymor Hir (10 - 30 mlynedd)
• Gwella cyfraddau disgwyliad oes a disgwyliad oes iach yng Nghwm Taf i'r cyfartaledd yng Nghymru.

Thema: Economi a Seilwaith (egwyddor o ddatblygiad cynaliadwy)

Amcan Ddrafft 3:
I dyfu economi leol gref gyda chludiant cynaliadwy sy'n denu pobl i fyw, gweithio a chwarae yng Nghwm Taf.

Yr hyn a ddywedodd ein Hasesiad Lles wrthym:

Pan fyddwn yn siarad am yr economi, yr ydym yn sôn am bopeth sy'n ei gwneud yn bosibl i'n cymunedau fod yn llwyddiannus. Mae hyn yn cynnwys y swyddi a'r sgiliau sydd gennym, sut rydym yn gwneud arian a sut yr ydym yn gwario arian. Mae lles economaidd yn rhan bwysig o les cyffredinol oherwydd ei fod yn ein helpu i deimlo'n ddiogel, yn gyfforddus ac ein bod ni'n rheoli ein bywydau. Mae bod yn y gwaith yn dda i'n hiechyd. Gall ein hamgylchedd adeiledig a naturiol hefyd effeithio ar ein lles, sy'n ymwneud â sut yr ydym yn cynllunio ac yn adeiladu ein trefi a'n cymunedau. Os yw pobl a busnesau'n gwneud yn dda, gall hyn gael effaith gadarnhaol ar ddod â mwy o'r un peth i mewn i gymunedau a rhoi rhywbeth i gymunedau rannu a bod yn falch ohono.

Drwy ymuno i mewn â phobl eraill, efallai y byddwn ni ein hunain yn gwneud rhywbeth newydd, yn dysgu rhywbeth neu'n mynd i rywle yr ydym yn ei fwynhau, neu sy'n agor drysau i ffrindiau newydd, sgiliau newydd a gwell lles.

Mae gan y bobl sy'n cymryd rhan mewn gweithgareddau diwylliannol yng Nghwm Taf amser, sgiliau a chysylltiadau y maent yn hapus i'w rhannu â'u cymunedau. Gwirfoddoli, dysgu sgiliau newydd a rhoi amser ac arian yn ôl i'n cymunedau i wneud gwahaniaeth i eraill ac i'r dyfodol ein helpu i deimlo'n dda amdanom ni.

Mae cael swydd sy'n talu yn bwysig i iechyd a lles pobl. Mae'r gyfradd gyflogaeth yng Nghwm Taf yn tyfu ac mae diweithdra hirdymor yn lleihau. Fodd bynnag, mae'r ffigurau hyn yn parhau'n waeth nag a wnânt mewn ardaloedd eraill yng Nghymru. Er mwyn gwneud gwelliannau pellach, mae angen i ni sicrhau bod gan bobl y sgiliau cywir i'w helpu i gael swydd, ond hefyd eu bod yn gwybod sut i ddod o hyd i swyddi.

Mae'r pellter cyfartalog a deithir gan bobl gyflogedig yng Nghwm Taf yn fyrrach na chyfartaledd Cymru. Er gwaethaf hyn, mae tirlun a daearyddiaeth leol Cwm Taf yn golygu ei fod yn aml yn anodd gwneud cysylltiadau a theithiau'n lleol. Gall hyn ei gwneud hi'n anodd i bobl gyrraedd eu swydd yn hawdd, hyd yn oed os oes ganddynt un.

Mae angen gwella ein trafnidiaeth gyhoeddus yng Nghwm Taf, ond mae ffyrdd eraill o fynd o gwmpas, fel cerdded neu feicio. Mae defnyddio llwybrau troed neu lwybrau beicio i fynd o gwmpas yn golygu bod pobl yn gallu cyrraedd lleoedd na allent hwythau fel arall eu cyrraedd i gymryd rhan mewn gweithgareddau neu weithio yno, mae hefyd yn helpu i gadw llygredd i lawr, ac i wneud pobl yn fwy egnïol a rhoi cymorth iddynt i gadw'n iach.

Mae ble yr ydym yn byw yn cael effaith fawr ar ein lles, yn enwedig rhwng tai ac iechyd corfforol a meddyliol. Gallai defnyddio'r Cynlluniau Datblygu Lleol wedi'i dargedu fel cyfle i adfywio cymdogaethau sydd wedi eu rhedeg i lawr arwain at welliannau mewn iechyd corfforol a meddyliol a lles cyffredinol.

Mae ardaloedd mawr o Gwm Taf yn eiddo i'r, a'u rheoli gan, y cyhoedd. Mae llawer o'n mannau gwyrdd, yn arbennig coedwigoedd a choetiroedd, yn agos at gymunedau, sy'n golygu cyfleoedd i wasanaethau cyhoeddus, busnesau a chymunedau gydweithio i wneud y gorau o'r mannau hyn.

Mae cymunedau glân a diogel yn rhywbeth i ymfalchïo ynddynt ac maent yn denu twristiaeth i Gwm Taf, gan ddod ag arian iddo. Mae'r gost o sicrhau bod ein hamgylchedd naturiol yn ddeniadol yn isel o'i gymharu â'r arian a allai ddod o fusnesau ac ymwelwyr sy'n cael eu tynnu at harddwch Cwm Taf.

Gall dysgu neu siarad Cymraeg gael effaith gadarnhaol ar sgiliau, swyddi a rhwydweithiau a darparu mwy o gyfleoedd i wneud cysylltiadau. Oherwydd y pethau hyn y mae angen inni annog mwy o bobl i ddefnyddio'r iaith yn y dyfodol.

Mae pobl hŷn yng Nghwm Taf yn gwerthfawrogi eu hannibyniaeth a gallu byw yn eu cartrefi eu hunain. Maent yn disgwyl cael eu trin ag urddas a pharch, mae ganddynt fynediad hawdd at wybodaeth dda a chludiant hygyrch. Bydd yn rhaid i gynlluniau'r dyfodol edrych ar anghenion tai y grŵp oedran hwn, gan fod angen amrywiaeth o dai mwy addasadwy ac arbenigol. Mae traean o'n poblogaeth 65 oed a throsodd yn byw ar eu pennau eu hunain ac mae gan rai bryderon am fod yn unig. Yn y dyfodol, bydd angen i gymunedau fod yn fwy "cyfeillgar i oed". Gellir gwneud hyn trwy greu cartrefi a chymdogaethau sy'n galluogi pobl hŷn i barhau i fod yn weithgar ac yn ymwneud â'u ffrindiau, cymdogion, teulu a'r gymuned leol.

Wrth i'n poblogaeth hŷn gynyddu, felly bydd y nifer y rheiny sy'n dioddef o ddementia yng Nghwm Taf. Yn 2015, roedd tua 3,685 o bobl dros 65 oed wedi eu heffeithio gan ddementia yng Nghwm Taf. Amcangyfrifir y bydd hyn yn codi i 5,455 erbyn 2030.

Camau:
Beth fyddwn yn gwneud:
Tymor byr (hyd at 5 mlynedd)

- **Gwneud y gorau o'r buddsoddiad a chyfleoedd dychwelyd y Fargen Dinas £ 1.229 biliwn o fewn Cwm Taf.** Mae'r Fargen Ddinas yn darparu cyfleoedd i ddenu buddsoddiad, yn enwedig mewn technoleg cyfathrebu arloesol a hyrwyddo datblygiad mewn ardaloedd a wasanaethir gan y Metro ar draws De Cymru. Bydd datblygu'r Metro fel rhwydwaith teithio integredig, cynaliadwy a gweithgar ar draws y rhanbarth gan ddefnyddio cyfuniad o reilffyrdd trwm (disel modern a thrydan), rheilffyrdd ysgafn (neu dram), bysiau cyflym a chysylltiadau teithio gweithredol yn dod â manteision i Gwm Taf. Bydd gan y Metro docyn unigol ar draws bysiau a rheilffyrdd a lleiafswm o 4, ond hyd at 12, o stopiau bob awr, yn creu amseroedd teithio gyflymach felly bydd gennym rwydwaith "troi i fyny a mynd". Mae cyfleoedd i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn cynnwys:
    - Gwneud y mwyaf o'r cyfleoedd i greu adfywiad yn yr ardaloedd a wasanaethir gan y Metro:

- Edrych ar dir / eiddo'r sector cyhoeddus i nodi cyfleoedd ar gyfer datblygu neu weithio ar y cyd yn agos at y stopiau Metro. Gall hyn annog swyddi, twristiaeth a mynediad haws i wasanaethau ac sy'n gysylltiedig â datblygiad arfaethedig Parc Tirwedd y Cymoedd.
- Darparu cefnogaeth i'w gwneud yn haws i bobl ddod â swyddi ac ymwelwyr i'r ardal. Cefnogaeth i arloeswyr, entrepreneuriaid, busnesau bach, mentrau cymdeithasol yn ogystal â'r technolegau arloesi, gwybodaeth a chyfathrebu.
- Edrych ar sut y gellid ehangu a chysylltu cludiant cymunedol ar draws y cymoedd, gan adeiladu ar waith yng Nghwm Cynon lle mae trafnidiaeth gymunedol dan arweiniad gwirfoddolwyr yn helpu pobl anabl.
- Ymagwedd gydlynol tuag at gynllunio tir cynaliadwy, datblygu economaidd a thai ledled y rhanbarth, lleihau tagfeydd a llygredd cysylltiedig, gan wneud y gorau o ailddatblygu safleoedd caeau brown a chyfyngu ar ddatblygu maes gwyrdd.

- **Tyfu a hyrwyddo twristiaeth gan ddefnyddio asedau ein hamgylchedd naturiol hardd, treftadaeth a diwylliant ar gyfer iechyd, ffyniant a budd y gymuned gyfan ochr yn ochr â datblygiad Parc Tirwedd y Cymoedd**. Mae'r meysydd i'w datblygu yn cynnwys:
  - Rwydweithiau a chanolfannau beicio a beicio mynydd[1] a chysylltiadau â Pharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog.
  - Mapio safleoedd ac adeiladau diwylliannol a threftadaeth gan haneswyr lleol, stiwardiaid cymunedol a gwirfoddolwyr i'w hyrwyddo a rhannu gwybodaeth gyda'r gymuned ac ymwelwyr.
  - Llwybrau cerdded o bob canolfan tref a phentref gyda llwybrau codau lliw o wahanol hyd a her, unwaith eto, gyda chymorth haneswyr lleol, stiwardiaeth gymunedol a gwirfoddolwyr i gynnwys pwyntiau o ddiddordeb a chreadigrwydd.
  - Dull cyd-gysylltiedig o gefnogi'r busnesau bach i sefydlu gwasanaethau cymorth i dwristiaid fel rhan o gynlluniau adfywio canol trefi, e.e. gwely a brecwast, caffis, bwytai, cyflenwadau awyr agored, cynnyrch lleol ac anrhegion, adfywio canol trefi. Bydd hyn yn cynnwys dull ar y cyd i fynd i'r afael ag agweddau negyddol fel digartrefedd, cyfarpar cyffuriau ac ymddygiad gwrthgymdeithasol ac mae wedi'i gysylltu'n agos ag Amcan 1.4

- **Ysgogi a hybu dyheadau ein pobl:**
  - Hyrwyddo manteision defnyddio'r iaith Gymraeg a dwyieithrwydd i ennill cyflogaeth fedrus ar draws sectorau yng Nghymru.
  - Trwy Barthau Cymunedol a rhaglenni cyflogadwyedd, darparu porth i sgiliau, profiad, cymwysterau a chyflogaeth i'r rhai nad ydynt mewn gwaith sy'n cael eu cefnogi gan raglenni gwrthdlodi Llywodraeth Cymru, ynghyd ag addysg uwch ac addysg bellach.
  - Cefnogaeth gynnar wedi'i dargedu gydag addysg a'r rhaglenni cyflogadwyedd ar gyfer trigolion mwy agored i niwed e.e. plant sy'n derbyn gofal a phobl yn y system cyfiawnder troseddol.
  - Cysylltu trigolion sy'n ddi-waith gyda chyfleoedd gwaith lleol, e.e. Bydd cyfweliadau gwarantedig ar gyfer preswylwyr mewn busnesau â chymorth newydd a'r sector cyhoeddus ar ôl cwblhau'r rhaglenni.

[1] Astudiaeth Achos Parc Feiciau Barry Sidings https://www.thebicycledoctor.com/pages/bike-park-barry-sidings-cafe

- Ymrwymo i'r cyflog byw mewn sefydliadau Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a'i hyrwyddo ar gyfer cyflenwyr a gwasanaethau a gomisiynir.

- **Datblygu Cynllun Prentisiaid, Graddedigion a Chyfleoedd Gwasanaeth Cyhoeddus Cwm Taf mewn ymateb i strategaeth integredig ar gyfer cynllunio gweithlu gwasanaeth cyhoeddus ar y cyd.** Mae prinder sgiliau mewn llawer o'n gwasanaethau cyhoeddus yn awr ac wrth i'n poblogaeth heneiddio, mae yna gyfleoedd i "Dyfu ein hunain" trwy dargedu hyfforddiant ar gyfer oedolion a phobl ifanc mewn meysydd fel cymorth nyrsio, iechyd a gofal, gwaith cymdeithasol, gofal maeth, meddyginiaeth a gweithwyr iechyd proffesiynol cysylltiedig. Mae cyfle hefyd i brentisiaethau gwasanaeth cyhoeddus generig sy'n darparu lleoliadau mewn sefydliad partner i adeiladu gweithlu'r dyfodol. Yn ogystal, efallai y bydd pobl am ymgymryd â nifer o rolau gwahanol ar draws gwasanaethau cyhoeddus gyda chydlyniaeth a chefnogaeth.

- **Ymchwilio ymhellach i'r cyfleoedd ar gyfer tai cynaliadwy a datblygiadau ynni adnewyddadwy gyda chronfeydd cymunedol cysylltiedig.** Gallai hyn gynnwys:
  a. Mynd i'r afael â thlodi tanwydd trwy hyrwyddo'r Rhaglen Cartrefi Cynnes, cynlluniau ynni cymunedol ac inswleiddio cartref, e.e. Cynllun benthyciad gwella cartref Rhondda Cynon Taf. Gellir defnyddio Parthau Cymunedol fel canolfan i dargedu cefnogaeth a chyfeirio aelodau'r gymuned.
  b. Cefnogaeth i gynyddu unedau tai cymdeithasol wedi'u hinswleiddio'n dda, fforddiadwy, llai, gan gefnogi adfywio canol trefi.
  c. Gweithio gyda phobl hŷn i ddatblygu ystod o gartrefi mewn cymunedau cyfeillgar â dementia, e.e. llety uned llai, cyfadeiladau ymddeol, cyfleusterau gofal ychwanegol, cartrefi gofal a llety gwarchod.

- **Datblygu a chyflwyno Cynllun Marchnata'r Cymoedd, hyrwyddo ein Cymoedd fel lle i fyw, gweithio a chwarae.** Agwedd gydlynol tuag at hyrwyddo'r holl gyfleoedd yn yr amcan Lles hwn. Datblygu stori gadarnhaol newydd ar gyfer twristiaeth yn y cymoedd, gan adeiladu ar fentrau llwyddiannus megis Parc Beic Cymru ym Merthyr Tudful.

Tymor Canolig (hyd at 10 mlynedd)

- **Annog cyfleoedd ar gyfer datblygu ac adfywio gan fod Y Fargen Ddinas yn darparu swyddi ac yn dychwelyd ar ei fuddsoddiadau, gan gynnwys denu gwestai**
- **Cefnogi datblygu economi glân**

Tymor Hir (10 - 30 mlynedd)

- **Economi gynaliadwy, egnïol ac ehangu gyda chyfraddau cyflogaeth sy'n cyfateb i gyfartaledd y DU**
- **Diwydiant twristiaeth fywiog sy'n denu pobl o agos a phell, gan fwynhau ein hamgylchedd naturiol, ein hanes a'n diwylliant.**

Camau nesaf

Bydd yr Amcanion Lles drafft yn parhau i gael eu datblygu hyd at ddiwedd y flwyddyn, gan gynnwys, ymgysylltu ac ymgynghori mewn ffyrdd gwahanol gyda phobl a'n cymunedau a rhanddeiliaid, gan gynnwys Comisiynydd Cenedlaethau’r Dyfodol.

Yn allweddol i hyn fydd y sgyrsiau parhaus am yr amcanion eu hunain ac yn bwysicaf oll, y ffactorau a fydd yn helpu i lunio'r camau i gyflawni'r pethau cywir i bobl Cwm Taf.

Bydd y Cynllun Lles drafft ar gael yn eang i wahanol grwpiau, mewn fformatau addas, i annog mwy o bobl i gymryd rhan a chael gwell dealltwriaeth am y weledigaeth hirdymor ar gyfer cymunedau Cwm Taf. Byddwn yn cynnwys pobl a chymunedau mewn gwahanol ffyrdd, gan gynnwys gweithdai, digwyddiadau cyhoeddus, gan annog pobl i ddefnyddio arolygon ar-lein ar wefan 'Ein Cwm Taf, arolygon, cyfryngau cymdeithasol, grwpiau cymunedol.

Fe fydd yr holl wybodaeth a ddaw yn ei ôl yn cael ei ystyried a’i ddefnyddio i’n cynorthwyo i greu’r Cynllun Lles gorau oll i Gwm Taf, ac fe gaiff hwn ei gyhoeddi flwyddyn nesaf.

Sut i gymryd rhan a dweud eich dweud.

Mae eich barn a'ch cyfraniadau yn bwysig i ni.
Gallwch ateb drosoch chi'ch hun, eich teulu, cymdogion neu ar ran grŵp.

Gallwch ateb:

Ar-lein yn http://www.smartsurvey.co.uk/s/CwmTafCym/

Gallwch chi gwblhau'r ffurflen atodedig a'i phostio i:

Rae Baker
Parc Iechyd Prifysgol Keir Hardie,
Ffordd Aberdâr,
Merthyr Tudful,
CF48 1BZ.

Byddwn hefyd yn rhannu hyn ar y cyfryngau cymdeithasol gyda'n partneriaid yn y sector cyhoeddus, felly edrychwch amdano a gwnewch yn siŵr eich bod yn ***Dweud eich dweud.***

Ein cynllun ar gyfer pobl a chymunedau Cwm Taf

Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Cwm Taf yn cwmpasu ardaloedd Merthyr Tudful a Rhondda Cynon Taf. Mae'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC/PSB) yn bartneriaeth o'n holl wasanaethau cyhoeddus (e.e. iechyd, yr heddlu, y cyngor, y trydydd sector). Ei bwrpas yw gwella lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yn ein hardal trwy gryfhau gweithio ar y cyd.

Cynhaliodd y BGC Asesiad o Les pobl a chymunedau Cwm Taf. Buom yn siarad â channoedd o bobl sy'n byw, yn gweithio ac yn defnyddio gwasanaethau cyhoeddus ar draws ardal Cwm Taf, grwpiau cymunedol ac unrhyw un arall a oedd am ddweud eu dweud. Defnyddiwyd canfyddiadau'r Asesiad hwn i ddatblygu tri Amcan Lles a syniadau am bethau y gallem eu gwneud i gyrraedd yr amcanion hyn.

Mae angen i ni nawr wybod beth ydych chi'n ei feddwl fel rhan o ddatblygiad y Cynllun Lles ar gyfer ardal Cwm Taf am y pum mlynedd nesaf. Mae hyn yn rhan o sgwrs barhaus gyda phobl a chymunedau Cwm Taf.

Ni ddylai'r ymgynghoriad hwn gymryd mwy na 15 munud o'ch amser. Mae'r ymgynghoriad yn ddienw - ni fydd yn rhaid i chi ddarparu unrhyw wybodaeth adnabod. Nodwch fod yr holl flychau ymateb testun yn yr ymgynghoriad hwn yn cynnwys terfyn cymeriad o 1,000 o gymeriadau (tua 150 gair) felly ceisiwch gyfyngu hyd eich atebion.

Bydd eich ymatebion yn cael eu rhannu gyda'r BGC i helpu i ddatblygu'r Cynllun Lles y disgwylir ei gyhoeddi ym mis Mai 2018. Pe byddai'n well gennych gwblhau ymateb ar bapur neu os oes gennych unrhyw ofynion hygyrchedd ychwanegol, cysylltwch â :

01685 351440

Llenwch eich ymateb erbyn 19/12/17.

Cliciwch 'Nesaf' i gychwyn yr ymgynghoriad.

Wrth feddwl am les, beth sy'n bwysicaf i chi a'ch teulu yn eich cymuned?

Pa newidiadau yr hoffech eu gweld: mewn 5 mlynedd?

mewn 15 mlynedd?

mewn 30 mlynedd

Amcan: ***I hyrwyddo cymunedau diogel, hyderus, gwydn a ffyniannus sy'n gwella lles trigolion ac ymwelwyr ac adeiladu ar ein hasedau cymunedol***

Pethau y gallem ni eu gwneud

Sefydlu Parthau/ Canolfannau Cymunedol ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus mewn un man yn yr ardal leol

Cefnogi plant a theuluoedd fel ffordd o dyfu cymunedau a gwella eu lles

Annog cyfranogiad a chynyddu cyfleoedd gwirfoddoli yn ein cymunedau

Gwneud gwybodaeth, cyngor a chymorth yn hawdd i'w ddarganfod pan fo pobl ei angen

Gweithio gyda'n cymunedau i wella ein hamgylchedd

Beth ydych chi'n ei feddwl am yr amcan lles hwn?

Beth ydych chi'n ei feddwl am yr awgrymiadau o bethau y gallem eu gwneud i fodloni'r amcan hwn?

Wrth feddwl am yr amcan "Hyrwyddo cymunedau diogel, hyderus, gwydn a ffyniannus sy'n gwella lles trigolion ac ymwelwyr ac adeiladu ar ein hasedau cymunedol" a oes unrhyw beth arall y gallem wneud fyddai'n:

Gwneud gwahaniaeth i chi yn bersonol?

Gwneud gwahaniaeth i'ch teulu?

Gwneud gwahaniaeth i'ch cymuned?

Amcan: ***Helpu pobl i fyw bywydau hir ac iach a goresgyn unrhyw heriau***

Pethau y gallem ni eu gwneud

Defnyddio’r amgylchedd awyr agored i gynyddu gweithgaredd corfforol i leihau lefelau gordewdra

Cefnogi ein pobl fwyaf bregus (menywod beichiog, babanod a phlant bach, pobl hŷn, pobl sy'n byw mewn tlodi)

Helpu staff, defnyddwyr gwasanaeth a'n poblogaeth i gymryd 'un ymddygiad mwy iach' (rhoi'r gorau i ysmygu, cynnal pwysau iach, cymryd llai o alcohol, bwyta pum ffrwyth a llysieuyn bob dydd, bod yn gorfforol egnïol) i fyw bywydau hirach ac iachach.

Beth ydych chi'n ei feddwl am yr amcan lles hwn?

Beth ydych chi'n ei feddwl am yr awgrymiadau o bethau y gallem eu gwneud i fodloni'r amcan hwn?

Wrth feddwl am yr amcan "I helpu pobl i fyw bywydau hir ac iach a goresgyn unrhyw heriau" a oes unrhyw beth arall y gallem wneud fyddai'n:

Gwneud gwahaniaeth i chi yn bersonol?

Gwneud gwahaniaeth i'ch teulu?

Gwneud gwahaniaeth i'ch cymuned?

Amcan: ***I dyfu economi leol gref gyda thrafnidiaeth gynaliadwy sy'n denu pobl i fyw, gweithio a chwarae yng Nghwm Taf***

Pethau y gallem ni eu gwneud:

Defnyddio’r arian sy’n dod mewn i’n hardal (e.e. Cytundeb Dinesig Prifddinas Rhanbarth Caerdydd a Metro i gael gwell mynediad i well swyddi.

Cefnogi a hyrwyddo defnydd o’r Gymraeg

Gwella addysg a chymorth fel bod gan bobl fwy o sgiliau ar gyfer swyddi da

Cefnogi pobl ifanc ac oedolion i ddatblygu sgiliau i weithio yn ein hardal leol

Gwneud gwell defnydd o'n hamgylchedd hardd, ein hanes a'n diwylliant i gynyddu twristiaeth

Datblygu cynllun prentisiaeth, graddedigion a chyfleoedd yng Nghwm Taf i "gynyddu ein pobl" i mewn i'r swyddi sydd eu hangen arnom, e.e. nyrsys, gweithwyr cymdeithasol, seiri, swyddogion heddlu a meddygon

Datblygu Cynllun Marchnata'r Cymoedd i werthu'r Cymoedd gydag arddeliad fel lle i fyw,

gweithio a chwarae

Beth ydych chi'n ei feddwl am yr amcan lles hwn?

Beth ydych chi'n ei feddwl am yr awgrymiadau o bethau y gallem eu gwneud i fodloni'r amcan hwn?

Wrth feddwl am yr amcan "I dyfu economi leol gref gyda chludiant cynaliadwy sy'n denu pobl i fyw, gweithio a chwarae yng Nghwm Taf" a oes unrhyw beth arall y gallem wneud fyddai'n:

Gwneud gwahaniaeth i chi yn bersonol?

Gwneud gwahaniaeth i'ch teulu?

Gwneud gwahaniaeth i'ch cymuned?

Amdanoch chi

Mae'r wybodaeth y gofynnwyd amdani ar y dudalen hon yn gwbl ddewisol, ond byddai'n gymorth mawr i ni ddadansoddi'r data os byddech yn barod i ddarparu'r manylion hyn.

Ydych chi yn:

- Dyn
- Fenyw

Eich band oedran:

- 0-15 mlwydd
- 16-24 mlwydd
- 25-34 mlwydd
- 35-44 mlwydd
- 45-54 mlwydd
- 55-64 mlwydd
- 65-74 mlwydd
- 75-84 mlwydd
- 85 mlwydd neu’n hŷn

Eich cod post ardal leol (y pedwar nod cyntaf e.e. CF48):

Os ydych chi wedi cwblhau'r ymateb hwn ar ran sefydliad / grŵp, dywedwch wrthym ni:

Enw'r sefydliad / grŵp::

Nifer y bobl a gyfrannodd at yr ymateb ymgynghori hwn:

Maes diddordeb eang y sefydliad / grŵp (e.e. iechyd):

Os byddech chi'n fodlon inni gysylltu â chi i barhau â'n sgwrs ynghylch lles yng Nghwm Taf, rhowch eich cyfeiriad e-bost:

Fe fyddwyn ni yn prosesu'r wybodaeth rydych chi wedi ei darparu yn unol â Deddf Diogelu Data 1998. Efallai y caiff yr wybodaeth ei defnyddio at ddibenion ystadegol, ond fe fydd yr holl fanylion personol yn ddienw.

Atodiad 1

Model rhesymeg sy'n dangos datblygiad yr Amcanion Lles

Gweithgareddau	Allbwn		Canlyniad
• Casglu a dadansoddi data a gwybodaeth • Ymgysylltiad o Dweud eich dweud o Gweithdai Rhanddeiliaid	Asesiad Lles Adroddiad Ymgysylltiad **Thema wedi ei adnabod: Dygnwch cymunedol a Lles**		**Amcan Drafft 1:** **Hyrwyddo cymunedau diogel, cryf a ffyniannus sy'n gwella lles trigolion ac ymwelwyr ac adeiladu ar ein hasedau cymunedol.** I gyflawni'r amcan yma fe fyddwn yn: Sefydlu Parthau Cymunedol: • Canolbwynt i'r holl wasanaethau cyhoeddus i ardaloedd lleol mewn un lle • Gweithredu ar y cyd, gyda'n cymunedau, i atal niwed i blant, a elwir Profiadau Plentyndod Gwrthdrawiadol, ac wrth iddynt dyfu i fod yn oedolion Cydlynu a chefnogi gwirfoddoli yn ein cymunedau, lle bo angen Gweithio gyda'n cymunedau i wneud cysylltiadau gwell a chyfeirio at wasanaethau lleol Cydweithio a chefnogi ein cymunedau i wneud ein hamgylcheddau yn well.
	Asedau • Ymdeimlad cryf o gymuned • Llawer eisiau cynnig eu hamser, sgiliau a chysylltiadau * Dros 800 o grwpiau gwirfoddol a chymunedol ar draws diddordebau diwylliannol, gyda chymorth cynghorau gwasanaeth gwirfoddol a 1000oedd o wirfoddolwyr * Amgylchedd naturiol hardd a hyblyg, adeiladau treftadaeth sy'n cael eu gwerthfawrogi gan y gymuned * Cyfleoedd twristiaeth ar gyfer diwylliant, treftadaeth a hamdden * Cynlluniau cymunedol i reoli tirluniau ac amddiffyn cynefinoedd * Gwella disgwyliad oes a disgwyliad oes iach * Cyfraddau ysmygu a beichiogrwydd yn yr arddegau sy'n gostwng * Buddsoddiad wedi'i dargedu mewn rhaglenni gwrthdlodi a chyflogaeth * Mwy o blant a phobl ifanc yn gallu siarad Cymraeg	**Heriau** • Rhwystrau i gael mynediad at gyfleoedd creadigol • Nifer y bobl sy'n siarad Cymraeg yn dirywio • Lefelau uchel o ordewdra ac anweithgarwch corfforol. • Mae trosedd ac ymddygiad gwrthgymdeithasol yn rhwystr i'w ddefnyddio os yw'r amgylchedd • Newid yn yr hinsawdd a mwy o lifogydd gydag effaith anghymesur ar ardaloedd tlotach • Tanau gwyllt bwriadol • Gostyngiad mewn plant yn chwarae y tu allan • Poblogaeth sy'n heneiddio, yn enwedig 85+ mlynedd • Anghydraddoldebau mewn disgwyliad oes a disgwyliad oes iach • Cyfraddau amddifadedd uchaf yng Nghymru • Datguddiad Profiadau Plentyndod Gwrthdrawiadol (PPG) • Mae lefelau uchel o ymddygiad niweidio iechyd (ysmygu, gordewdra, yfed alcohol, diet gwael, anweithgarwch) yn arwain at bedwar clefyd cronig (clefyd y galon, strôc, canser, diabetes) sy'n cyfrif am 64% o farwolaethau cynnar yng Nghwm Taf • Anghydraddoldebau cymdeithasol ac iechyd parhaus, tlodi a thlodi yn y gwaith • Elfennau o stoc tai gwael, ardaloedd sy'n dirywio, yn anaddas ar gyfer poblogaeth sy'n heneiddio a phrinder eiddo un a dwy ystafell wely • Canfyddiadau isel o ddiogelwch cymunedol	

Gweithgareddau	Allbwn		Canlyniad
• Casglu a dadansoddi data a gwybodaeth • Ymgysylltiad o Dweud eich dweud o Gweithdai Rhanddeiliaid	Asesiad Lles Adroddiad Ymgysylltiad **Thema wedi ei adnabod: Iechyd a bregusrwydd ffordd o fyw (atal ac ymyrraeth gynnar)**		**Amcan Drafft 2:** ***I helpu pobl i fyw bywydau hir ac iach a goresgyn unrhyw heriau.*** Er mwyn cyflawni'r canlyniad hwn byddwn yn: • Mynd i'r afael â gordewdra a gwella lefelau gweithgaredd corfforol gan ddefnyddio'r amgylchedd awyr agored • Gweithredu targed i'n pobl fwyaf agored i niwed: o Parthau cymunedol o Merched beichiog, babanod a phlant bach o Pobl hŷn • Helpu ein staff a defnyddwyr y gwasanaeth i gymryd "Un Ymddygiad iach arall"
	Asedau • Ymdeimlad cryf o gymuned • Llawer eisiau cynnig eu hamser, sgiliau a chysylltiadau • Dros 800 o grwpiau gwirfoddol a chymunedol ar draws diddordebau diwylliannol, gyda chymorth cynghorau gwasanaeth gwirfoddol a 1000oedd o wirfoddolwyr • Amgylchedd naturiol hardd a hyblyg, adeiladau treftadaeth sy'n cael eu gwerthfawrogi gan y gymuned • Cyfleoedd twristiaeth ar gyfer diwylliant, treftadaeth a hamdden • Cynlluniau cymunedol i reoli tirluniau ac amddiffyn cynefinoedd • Gwella disgwyliad oes a disgwyliad oes iach • Cyfraddau ysmygu a beichiogrwydd yn yr arddegau sy'n gostwng • Buddsoddiad wedi'i dargedu mewn rhaglenni gwrthdlodi a chyflogaeth • Mwy o bobl hŷn sydd â gwybodaeth a phrofiad i roi amser i waith cyflogedig, gwirfoddoli, gofalu	**Heriau** • Rhwystrau i gael mynediad at gyfleoedd creadigol • Cynnydd mewn digideiddio - mwy o amser dan do a llai o amser yn y gymuned • Lefelau uchel o ordewdra ac anweithgarwch corfforol • Gostyngiad mewn plant yn chwarae y tu allan • Cyfraddau uchel o ordewdra plant ac oedolion • Iechyd mamau - ffyrdd o fyw gwael ac iechyd meddwl sy'n arwain at gyfraddau uwch o fabanod pwysau geni isel • Mae lefelau uchel o ymddygiad niweidio iechyd (ysmygu, gordewdra, yfed alcohol, diet gwael, anweithgarwch) yn arwain at bedwar clefyd cronig (clefyd y galon, strôc, canser, diabetes) sy'n cyfrif am 64% o farwolaethau cynnar yng Nghwm Taf • Poblogaeth sy'n heneiddio, yn enwedig 85+ oed; bydd poblogaeth oedran gweithio yn gostwng yn yr 20 mlynedd nesaf • Anghydraddoldebau mewn disgwyliad oes a disgwyliad oes iach • Cyfraddau amddifadedd uchaf yng Nghymru • Anghydraddoldebau cymdeithasol ac iechyd parhaus, tlodi a thlodi yn y gwaith • Elfennau o stoc tai gwael, ardaloedd sy'n dirywio, yn anaddas ar gyfer poblogaeth sy'n heneiddio a phrinder eiddo un a dwy ystafell wely • Canfyddiadau isel o ddiogelwch cymunedol • Ansawdd aer gwael mewn traffig uchel, ardaloedd o draffig uchel	

	• Mae'r gymuned am dorri stereoteipiau negyddol		

Gweithgareddau	Allbwn		Canlyniad
• Casglu a dadansoddi data a gwybodaeth • Ymgysylltiad o Dweud eich dweud o Gweithdai Rhanddeiliaid	Asesiad Lles Adroddiad Ymgysylltiad **Thema wedi ei adnabod: Economi a seilwaith (egwyddor datblygu cynaliadwy)**		**Amcan Drafft 3:** ***I dyfu economi lleol gwydn gyda seilwaith sy'n denu pobl i fyw, gweithio a chwarae yng Nghwm Taf*** Er mwyn cyflawni'r canlyniad hwn byddwn yn: • Gyda'r arian gan y Fargen Dinas & Metro, gwneud yn siŵr ein bod yn cael swyddi lleol newydd a thrafnidiaeth haws i swyddi ymhellach i ffwrdd • Cefnogi'r defnydd o'r iaith Gymraeg a dwyieithrwydd • Targedu addysg gynnar a chymorth cyflogadwyedd • Tyfu twristiaeth yn ein cymoedd, gan wneud y defnydd gorau o'n hamgylchedd hardd, ein hanes a'n diwylliant • Adeiladu dyheadau ein pobl a datblygu'r sgiliau sydd eu hangen arnom ar gyfer swyddi lleol • Datblygu cynllun prentisiaeth, graddedigion a chyfleoedd Cwm Taf i "gynyddu ein pobl" i mewn i'r swyddi sydd eu hangen arnom, e.e. nyrsys, gweithwyr cymdeithasol, seiri, swyddogion heddlu a meddygon • Datblygu Cynllun Marchnata'r Cymoedd i wir werthu'r Cymoedd fel lle i fyw, gweithio a chwarae
	Asedau • Amgylchedd naturiol, tirlun a threftadaeth naturiol hardd, y gellir eu gwerthfawrogi gan y gymuned • Cyfleoedd twristiaeth ar gyfer diwylliant, treftadaeth a hamdden • Lle gwyrdd o ansawdd da, hygyrch • Perchnogaeth gyhoeddus fawr o dir gan gynnwys coedwigoedd a choetiroedd • Rhanbarth Prifddinas Caerdydd gyda'r Fargen Dinas • Lleihau diweithdra a diweithdra hirdymor • Buddsoddiad wedi'i dargedu mewn rhaglenni gwrthdlodi a chyflogaeth • Cyfleoedd ynni adnewyddadwy a chronfeydd cymunedol cysylltiedig • Mwy o blant a phobl ifanc sy'n gallu siarad Cymraeg	**Heriau** • Cynnal, defnyddio a hyrwyddo adeiladau hanesyddol • Diweithdra a thlodi yn y gwaith • Ansicrwydd sy'n gysylltiedig â Brexit ac effaith ar gymorth rhanbarthol gan yr UE • Llwyddiant parciau manwerthu yn erbyn y dirywiad yng nghanol trefi • Cost cludiant i gael mynediad at waith - tlodi teithio • Hygyrchedd i gysylltiadau trafnidiaeth effeithiol ar gyfer gwaith a gwasanaethau hanfodol. Yn arbennig yn gyfyngedig gyda'r nos a'r penwythnosau • Canfyddiadau o deithio'n weithredol fel rhan annatod o deithiau • Tai fforddiadwy a ffit, yn enwedig mewn sector rhentu preifat • Ansawdd aer gwael mewn ardaloedd traffig uchel • Poblogaeth sy'n heneiddio, yn enwedig 85+ oed; bydd poblogaeth oedran gweithio yn gostwng yn yr 20 mlynedd nesaf • Diwygiadau llymder a lles • Anghydraddoldebau cymdeithasol ac iechyd parhaus, tlodi a thlodi yn y gwaith • Lefelau is o gyflogaeth a chyrhaeddiad addysgol • Elfennau o stoc tai gwael, ardaloedd sy'n dirywio, dewisiadau tai anaddas ar gyfer poblogaeth sy'n heneiddio a phrinder eiddo un a dwy ystafell wely	